

N.B. Het kan zijn dat elementen ontbreken aan deze printversie.

Luister naar
11:31

Strijd om bezit Russische oligarchen barst los

Luxe jachten en boten In Nederland is sinds februari voor 2 miljard euro aan Russische jachten en vliegtuigen aan de ketting gelegd. Wat gebeurt er met al dat in beslag genomen oligarchenbezit, nu de Oekraïne-oorlog maar blijft voortduren?

 Jorg Leijten & Stefan Vermeulen 23 september 2022

 Leestijd 6 minuten

Het motorjacht Amadea van de Russische miljardair Suleyman Kerimov voor de Franse zuidkust bij Cap Ferrat.
Foto ANP

Met een ingebouwde 3D-bioscoop, een zwembad met jacuzzi, een fitnessruimte en twaalf slaapkamers is de Axioma bepaald geen bescheiden boot. Het 72 meter lange jacht, met een cataloguswaarde van 75 miljoen euro, kwam begin maart in Gibraltar aan de ketting te liggen, nadat de Russische eigenaar Dimitri Poempjanski op de internationale sanctielijst kwam te staan.

Afgelopen augustus werd de Axioma geveild. Een unicum: voor het eerst sinds de Oekraïne-inval werd het bevroren bezit van een Russische oligarch definitief afgenomen. Dat kon, omdat Poempjanski - eigenaar van een groot pijpleidingenconcern en nauw contact van het Kremlin - een schuld van meer dan 20 miljoen euro had openstaan bij de financier van het jacht, de Amerikaanse bank JPMorgan. Omdat de Rus zijn rekeningen niet meer betaalde mocht de bank het jacht als onderpand opeisen.

Lees ook:

Rijke Rus levert jet, jacht en villa's in

Hoeveel de verkoop van de Axioma heeft opgeleverd, wil het veilinghuis niet zeggen. Maar het is zeker slechts een fractie van het totale Russische oligarchenbezit waarop het Westen de afgelopen maanden beslag heeft gelegd. De Europese Unie heeft voor 13,8 miljard euro aan jachten, villa's, bedrijven en banktegoeden van oligarchen bevroren. In de VS gaat het om 30 miljard dollar aan bezittingen, in het Verenigd Koninkrijk zelfs om 150 miljard pond.

Nu de sancties tegen steenrijke getrouwen van het Kremlin een half jaar van kracht zijn, en het einde van de Oekraïne-oorlog nog bepaald niet in zicht is, doemt de vraag op: wat gebeurt er met al die beslagen bezittingen? In Nederland liggen momenteel 26 jachten en 5 vliegtuigen aan de ketting; kan dat jaren blijven duren?

Als het aan Europa ligt, raken de oligarchen hun bezit straks definitief kwijt. De Europese Commissie kwam in mei met een voorstel om de bevroren Russische eigendommen af te

pakken en te verzilveren. Met de opbrengst daarvan zou de wederopbouw van Oekraïne gefinancierd kunnen worden. „We moeten geen mogelijkheden ongebruikt laten, waaronder, indien mogelijk, de Russische bezittingen”, zei Commissievoorzitter Ursula von der Leyen daarover. Minister Wopke Hoekstra (Buitenlandse Zaken, CDA), zei het voorstel te steunen, al waarschuwde hij ook dat Nederland het eigendomsrecht „hoog in het vaandel” heeft staan.

Een groep Europarlementariërs onder leiding van de Roemeen Vlad Gheorghe (van het liberale Renew Europe) onderzoekt sindsdien de juridische mogelijkheden om Russisch bezit af te pakken. „Door tegoeden te bevrozen losten we een deel van het probleem op. We moeten nu de volgende stap gaan zetten”, zegt Gheorghe tegen NRC. „Dat het gaat gebeuren staat wat mij betreft vast, de vraag is alleen hoe we het technisch kunnen uitvoeren.”

Volgens de Europarlementariër zijn er grofweg twee manieren in beeld om bevroren Russische bezittingen op legale wijze te confisqueren. Ten eerste kan het omzeilen van de sancties strafbaar worden gesteld, zodat Russen die zich daaraan schuldig maken hun eigendommen kwijtraken. Ten tweede kan er een plicht komen voor steenrijke Russen om aan te tonen dat ze hun vermogen legaal hebben verkregen. Gheorghe: „Laten we eerlijk zijn: de meesten hebben geen bedrijf zoals Google uitgevonden. Ze zijn zo rijk dankzij hun connecties met het Kremlin. Als ze niet kunnen aantonen dat hun rijkdom een legale herkomst heeft, zijn er wellicht mogelijkheden om het af te pakken.”

Het onderzoek in opdracht van de Commissie moet uiterlijk eind 2023 tot Europese wetgeving leiden. Volgens Gheorghe gaat dat eigenlijk te langzaam: „We gaan niet zo snel als we zouden willen. De laatste tijd zien we oligarchen in verschillende landen naar de rechter stappen om de bevroering van hun bezit ongedaan te maken. Dat moet voor ons een *wake-up call* zijn.”

Strijd bij het Europese Hof

Hij doelt dan onder meer op staalmagnaat Aleksej Mordasjov, die onlangs in Italië probeerde zijn in beslag genomen jacht Lady M terug te krijgen. Een andere miljardair, Alfa Bank-aandeelhouder Aleksej Koezmitsjov, probeert momenteel bij de Franse rechter de zeggenschap over twee van zijn jachten te heroveren.

De grootste juridische strijd tekent zich echter af bij het Europese Hof van Justitie in Luxemburg. Tientallen oligarchen hebben daar inmiddels zaken aangespannen in een

poging hun bezit terug te krijgen, blijkt uit een inventarisatie van NRC. Via het Europese Hof proberen zij hun plaatsing op de sanctielijst ongedaan te maken.

Lees ook:

Amsterdam Trade Bank, met 23.000 spaarders, door rechter failliet verklaard

Een van de oligarchen die onlangs een zaak begon is German Khan, blijkt uit gegevens van het Hof. De Rus was in Nederland mede-eigenaar van de inmiddels failliete Amsterdam Trade Bank. Ook Gennadi Timtsjenko, oprichter van olieconcern Gunvor - dat volgens de Amerikaanse overheid mede-eigendom is van Poetin - heeft zich tot het Hof gewend. Tigran Choedaverdjan deed hetzelfde; tot half maart was hij plaatsvervangend directeur van de in Nederland gevestigde Russische techgigant Yandex.

Uit de stukken van het Hof blijkt dat 38 oligarchen de afgelopen maanden een zaak aanspanden, maar volgens een woordvoerder van het Hof is dat niet alles. In totaal gaat het om zeker 50 rechtszaken, waarvan een deel door de griffie nog administratief verwerkt moet worden.

Website Politico meldde eerder dat onder meer voormalig Chelsea-eigenaar Roman Abramovitsj, Alfa Bank-oprichter Michail Fridman en metaalondernemer Alisjer Oesmanov een zaak bij het Europese Hof waren begonnen. Bij Oesmanov legde de Duitse politie beslag op meerdere luxe villa's en zijn jacht ter waarde van 600 miljoen euro - het grootste superjacht ter wereld. Volgens de woordvoerder van het Europese Hof kan het lang duren voordat deze zaken tot een uitspraak komen: „Een jaar is vaak het minimum. Maar het kan ook veel langer duren.”

Spaanse onderzoekers verlaten het in beslag genomen jacht Tango van Viktor Vekselberg in de haven van Palma de Mallorca.

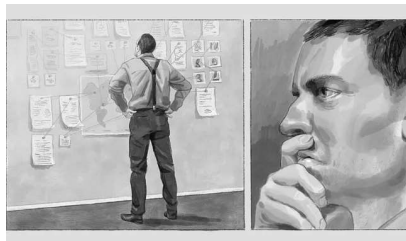
Foto CATI CLADERA/EPA

Voor zover bekend zijn er in Nederland nog geen Russische oligarchen naar de rechter gestapt. In Nederland is sinds februari voor meer dan 2,5 miljard euro aan Russische bezittingen bevroren, blijkt uit de meest recente brief die minister Hoekstra hierover aan de Tweede Kamer stuurde. Het gaat onder meer om 646 miljoen euro aan Russische tegoeden bij voornamelijk banken en trustkantoren. Daarnaast noteerde Buitenlandse Zaken nog voor 574 miljoen euro aan tegengehouden transacties.

Splinternieuwe Airbussen

Onder de meest waardevolle bezittingen zijn vijf vliegtuigen: spiksplinternieuwe Airbussen, die in 2019 zo uit de fabriek in Canada naar Nederland zijn gevlogen. De toestellen zijn eigendom van het Russische staatsbedrijf GTLK, dat sinds april op de sanctielijst staat. Omdat de Russische luchtvaartmaatschappij die de toestellen zou huren in 2019 afhaakte, stonden de toestellen geparkeerd op de vliegvelden in

Maastricht (4 stuks) en Twente (1). Sinds de sancties mogen de vliegtuigen het Europese luchtruim niet meer in, dus voorlopig kunnen ze nergens heen.

Hun roebels wegsluizen, dat deden Russische oligarchen via Hoofddorp

Gezamenlijk vertegenwoordigen de vliegtuigen volgens Buitenlandse Zaken een waarde van 350 tot 400 miljoen euro. Ook onderhoud aan de vliegtuigen is onder Europese sanctieregels verboden. „Maar niemand heeft er baat bij dat die toestellen niet in optimale conditie worden gehouden. Zonder onderhoud verliezen ze hun waarde, dat wil je ook niet”, zegt Jan Schuring, directeur van Twente Airport, als NRC hem naar het toestel op zijn luchthaven vraagt.

De luchthaven heeft volgens Schuring een ‘parkeercontract’ met Samco, een bedrijf dat onderhoud uitvoert aan vliegtuigen. Daarvoor krijgt het luchthavenbedrijf een vergoeding, vertelt hij. „Die betalingen lopen gewoon door.” Dat zou in strijd kunnen zijn met de sancties. Of de vier toestellen in Maastricht ook nog worden onderhouden, kon een woordvoerder van de luchthaven niet zeggen: „Ze staan geparkeerd op terrein van Samco, wij hebben daar geen informatie over.”

Directeur Constant van Schaik van Samco ontkent stellig dat zijn bedrijf nog onderhoud uitvoert aan de vijf Airbussen: „Samco voert geen werkzaamheden uit aan deze toestellen.” Wel merkt hij op dat de toestellen op enig moment weer onderhoud nodig zullen hebben: „Er zit wel een einddatum aan. Na circa 6 tot 12 maanden zullen er onderhoudshandelingen nodig zijn.”

Lees ook:

Nederland wachtte meer dan een maand met het uitvoeren van sancties tegen Rusland. Waarom?

Daarnaast zijn er de superjachten. Waar landen als Italië, Spanje en Frankrijk begin maart het ene na het andere kapitale jacht bevroren, bleef het in Nederland lang stil op dit gebied. Dat was niet alleen omdat de uitvoering van de sancties in Nederland door interne discussies lang op zich liet wachten, zoals NRC eerder beschreef. Inmiddels

liggen er wel flink wat boten aan de ketting: half juni waren er 26 jachten gevonden „die de huidige sanctieregels raken”. De gezamenlijke waarde: 1,6 miljard euro, meldde minister Hoekstra aan de Kamer. Van een deel onderzoekt de overheid nog wie de uiteindelijke belanghebbende is.

Van twee jachten was in juni al zeker dat ze toebehoren aan een persoon of entiteit op de sanctielijst. Het gaat om relatief kleine bootjes, die samen slechts 1 miljoen euro waard zijn. Een interessantere prooi lijkt het jacht Aquamarine, voorheen eigendom van Abramovitsj, met een geschatte waarde van 40,7 miljoen euro. Eerder dit jaar lag het voor onderhoud in de haven van Vlissingen, op een werf van Damen Shiprepair. Het schip wisselde een dag na de Russische inval van eigenaar: het staat nu op naam van David Davidovitsj, een zakenvriend van Abramovitsj die wel op de Britse maar niet op de Europese sanctielijst staat. Of de Nederlandse overheid beslag op het schip heeft gelegd, wil Buitenlandse Zaken niet zeggen.

Er lopen bij het Europese Hof van Justitie zeker vijftig rechtszaken om bezit terug te krijgen

Damen zelf wil niet op individuele gevallen ingaan, maar zegt wel dat er „tientallen” Russische bestellingen en boten in onderhoud tijdelijk in de ijskast zijn gezet. Het gaat om jachten in aanbouw en visserijschepen en sleepboten. De sancties raken de resultaten van het bedrijf, zegt een woordvoerder: „Die jachten zijn het probleem niet. Boten worden volgens standaardmodellen gebouwd en later worden de eisen van de afnemer erin verwerkt. Het is vrij gemakkelijk een half afgemaakt jacht om te bouwen voor een nieuwe eigenaar. Zeker in de huidige, overspannen markt.”

Veel lastiger is het volgens Damen om voor sleepboten en visserijschepen, die het bedrijf eerder voor Russen bouwde, een nieuwe afnemer te vinden. „Je hebt bijvoorbeeld de *crab catchers*, die gebruikt worden voor de vangst van krabben. Dat gebeurt maar in een heel specifiek gebied. Of neem een sleepboot die door een ijszee rond Rusland moet varen. Ook daarbij is een andere eigenaar vinden een lastig verhaal.”

Twee andere grote Nederlandse bouwers, Moonen Yachts en Heesen Yachts, zeggen dat er bij hen geen Russische schepen aan de ketting liggen. Dat is opmerkelijk, want Heesen Yachts uit Oss was tot begin mei van dit jaar eigendom van Vagit Alekperov, eveneens

gesanctioneerd omdat hij nauwe banden onderhoudt met Vladimir Poetin. Zijn aandelen zijn toen naar een Nederlandse stichting gegaan. Het is onbekend of hij op afstand nog invloed uitoefent op de bedrijfsvoering. De vierde grote bouwer, Royal Huisman, wilde niet ingaan op de vraag of er boten van Russische klanten aan de ketting liggen.

Sanctierechtsspecialist en advocaat Heleen over de Linden denkt dat er inderdaad juridische mogelijkheden zijn om Russisch bezit definitief af te pakken. „Russen die de legale herkomst van hun vermogen niet kunnen verklaren aanpakken via het strafrecht, bijvoorbeeld. Maar het zullen lastige procedures worden. Het is ook allemaal heel erg nieuw, dit soort kwesties kenden we eigenlijk nog niet. We bevinden ons hier op onontgonnen terrein.”

Een versie van dit artikel verscheen ook in de krant van 24 september 2022